

28.10.2022/PIDÄ SAARISTO SIISTINÄ RY

ASiantuntijalausunto eduskunnan asunto- ja ympäristöjaostolle

Asia: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Teema: Mom. 35.01.65 Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon

Kiitämme lämpimästi eduskuntaa ja erityisesti asunto- ja ympäristöjaostoa aiempina vuosina saamastamme tuesta. Esitämme, että tukemme momentilta 35.10.65/Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon nousisi 470 000 euroon vuonna 2023 yleisen kustannustason nousun, varsinkin polttoaine-, sähkö- ja materiaalikulujen kohoamisen, vuoksi.

Lisäksi anomme 500 000 euroa uuden huoltoaluksen rakentamiseen Pohjanlahden toiminta-alueellemme.

Valtion myöntämä rahallinen tuki on Pidä Saaristo Siistinä ry:n (PSS ry) työlle ensiarvoisen tärkeää. Yhdistys tekee kokoaan paljon suurempaa työtä sekä konkreettisesti, tiedotuksellisesti että kasvatuksellisesti. PSS ry:n työ mahdollistaa kestävän ja luontoa säästävän vesillä liikkumisen ja vesistömatkailun, joka on elävän ja monimuotoisen saariston ja hyvinvoivan vesiympäristön elinehto sekä meren rannikolla että järviolueilla. Meidän kokemuksemme yli 50 vuoden ajalta on, että jos luonnossa liikkujille annetaan mahdollisuus toimia oikein ja luontoa kunnioittaen ja säästäen, he myös niin tekevät.

Pandemiavuosien aikana suomalaiset löysivät aivan uudella tavalla Suomen luonnon. Uusien luontoharrastajien määrä yhdistettynä kokemattomuuteen siitä, miten luonnossa, harvaan asutuilla alueilla ja rajallisemman infrastruktuurin ääressä kuuluu toimia, nosti esiin Pidä Saaristo Siistinä ry:n toiminnan välttämättömyyden. Helposti saavutettavat ja käytettävät palvelut sekä uusien käyttäjäryhmien tavoittaminen tiedotuksellisesti oli ja on edelleen ensiarvoisen tärkeää.

Pidä Saaristo Siistinä ry:n toimintatapa on ajan hermolla: tarjoamme konkreettisia palveluja, monipuolista ympäristökasvatusta, sekä asiantuntijuutta luontomatkailuun ja ympäristöasioihin erikoistuneissa verkostoissa.

Pidä Saaristo Siistinä ry

Pidä Saaristo Siistinä ry (PSS ry) on valtakunnallinen ympäristöjärjestö, joka perustettiin vuonna 1969 ratkaisemaan jo silloin havaittua rantojen roskaantumisongelmaa. Yhdistys aloitti toimintansa Saaristomereltä vuonna 1970, mutta sen toiminnot levisivät kaikille Suomen suurimmille vesistöalueille, myös järvillemme, jo 80-luvulla.

PSS ry:n tavoitteena on ennaltaehkäistä vesistöjemme roskaantumista, rehevöitymistä ja kemikalisoitumista. Lisäksi PSS ry:n tekemä työ tukee merkittävästi kestävästä luontomatkailusta ja ihmisten virkistätymismahdollisuuksia luonnossa, sekä edesauttaa kulttuuriympäristön vaalimista.

Yhdistyksen kokonaisvaltainen toimintamalli vesiympäristön suojelemiseksi sisältää käytännön työtä (palveluiden ylläpitäminen ja kehittäminen), tutkimustyötä erillisprojektien kautta sekä yksilön käyttäytymiseen ja ajatteluun vaikuttavaa tiedotusta. PSS ry:n toimintamalli on ainutlaatuinen maailmassa.

Hyvä ympäristö ja monimuotoinen luonto tarvitsevat vaalimista ja työtä. Ne eivät synny itsestään. Niin Itämeri kuin arvokkaat sisävetemmekin pysyvät hyväkuntoisina vain, jos saamme kansalaiset ymmärtämään niiden ainutlaatuisuuden ja käyttämään luonnon tarjoamia ekosysteemipalveluja siten, että mitään ravinteita, roskia tai muita haitallisia aineita ei päädy luontoon.

Tämä edellyttää kuitenkin vahvan viestinnän lisäksi aktiivista palveluverkostoa: roskiksia, joita tyhjennetään, huusseja, joita hoidetaan ja toimivia veneiden käymäläjätevesien vastaanottolaitteistoja. Tämä työ on vaatii varoja, koska se tehdään vaikeakulkuisilla alueilla, sitä ei voi tehdä etänä ja se vaatii tietyn kaluston. Ennaltaehkäisevään työhön panostettu rahamäärä on kuitenkin moninkertaisesti pienempi kuin vuosikymmenien laiminlyöntien ja välinpitämättömyyden siivoaminen ja korjaaminen.

Tulomme koostuvat jäsenmaksuista (30 %), ympäristöministeriöltä saamastamme tuesta (25 %) sekä monimuotoisesta yhteistyöstä kumppanuuksien ja projektitoiminnan kautta (45 %).

PSS ry:n ympäristöhuoltotyö

PSS ry:n Roope-palveluihin kuuluu lähes 200 lajittelun mahdollistavaa jätepestettä saaristoissamme. Palveluihin kuuluu myös kuivakäymälöitä, pesuvedet suodattavia astianpesupaikkoja, polttopuuhuoltoa, grillikatoksia ja tulipaikkoja sekä kaksi jäsensaaunaa. Lisäksi yhdistys tekee kunnostus- ja ylläpitotöitä retkisatamissa. Muutama retkisatama on rakennettu esteettömäksi, jotta myös liikuntarajoitteiset pääsevät nauttimaan upeista vesistöistämme.

PSS ry ylläpitää noin kolmeakymmentä omistamaansa veneiden käymäläjätevesien tyhjennuspistettä eri puolilla Suomea. Uusin, paljon toivottu PSS ry:n ylläpitämä kohde otettiin käyttöön Helsingin Käärmeasaaren edustalla elokuussa 2022. Laite on PSS ry:n suunnittelema, ja jo kolmas kehittelemämme malli. Yhdistys tekee siis myös teknistä tuotekehitystä, jotta ympäristön kannalta oikein toimiminen on mahdollisimman helppoa.

PSS ry järjestää vuosittain myös romun ja vaarallisen jätteen erilliskeräyksiä yhdessä paikallisten jätehuoltoyritysten kanssa eri toiminta-alueillaan. **Niissä kerätään vuosittain kymmeniä tonneja jätettä pois saarista.** Mukana on vuosikymmenien aikana kertynyttä

jätettä, joka muuten jäisi saariin, sekä ympäristöstään huolehtivien kanta- ja vapaa-ajan asukkaiden suurikokoista tai vaikeasti kierrätettävää jätettä.

PSS ry:n ympäristöhuoltotyötä tehdään omilla huoltoaluksilla. Niissä on ammattimiehistö ja ne liikkuvat, alueesta ja jäätilanteesta riippuen, huhtikuusta marraskuulle.

Toimintavuoden 2022 aikana PSS ry toi talousjätettä pois saaristosta yli 110 tonnia ja veneiden käymäläjätevesiä pelkästään kelluvista vastaanottopisteistä n. 174 m3. Jos tämä määrä jätevettä olisi päätynyt vesistöihin, olisi se laskelmien mukaan kasvattanut n. 87 000 kg levää (märkäpaino)!

Vesillä liikkeessa syntyy ns. liikkuvaa jätettä, jonka keräyksen järjestäminen on saaristoissa olosuhteissa haastavaa. **Toimiva ja kestävä ratkaisu kuntarajat ylittävän vesistömatkailun jätehuolto-ongelmaan on löydetty PSS ry:n vapaaehtoiseen jäsenyyteen perustuvasta yhdistysmallista.**

Monipuolisten jätehuoltopalveluiden tarjoaminen siellä, missä niitä tarvitaan ja palveluiden helppokäyttöisyys on tärkein kannustin sille, että kansalaiset käyttäytyvät vastuullisesti ja mahdollisimman vähäisiä ympäristövaikutuksia aiheuttaen.

Kaikki PSS ry:n palvelut löytyvät mobiilystävällisestä Roope-kartasta www.roopekartta.fi. Palvelut ovat kaikkien käytössä, ei vain jäsenien.

Vaikuttavaa asiantuntijatyötä

Pidä Saaristo Siistinä ry harjoittaa laajaa sekä kansallisesti että kansainvälisten rahoitusinstrumenttien kautta rahoitettua **projektitoimintaa**, jonka avulla tutkitaan mm. **Suomen vesistöjen (ml. meri, joet ja järvet) rehevöitymistä, roskaantumista ja kemikalisoitumista** ja ennen kaikkea etsitään käytännönläheisiä ratkaisuja, joilla em. ongelmia voidaan ehkäistä ja vähentää.

Projektitoiminta sekä yli 50 vuoden käytännön kokemus ympäristöhuoltotyöstä saaristo- ja järviolueilla ovat tuoneet Pidä Saaristo Siistinä ry:lle arvostetun asiantuntija-aseman monissa vesiympäristön ongelmiin ja vastuulliseen vesilläliikkumiseen liittyvissä kysymyksissä.

Vuodesta 1990 yhdistys on tehnyt Suomen satojen **pienvenesatamien** kanssa työtä niiden ympäristövaikutusten vähentämiseksi, ensin kansainvälisen Sinilippuohjelman ja vuodesta 2010 Pidä Saaristo Siistinä ry:n kehittämän **Roope-satamaohjelman** kautta. Roope-satamaohjelma on Visit Finlandin Sustainable Travel Finland- ohjelman sertifioima ympäristöohjelma. Roope-satamia oli 54 kpl vuonna 2022, tasaisesti sekä järvi- että merialueilla.

Rantojen roskaantumista PSS ry on tutkinut jo 1970-luvulta lähtien. Vuodesta 2012 yhdistys on kerännyt kansainvälisesti vertailukelpoista tietoa Itämeren rantojen roskaantumisesta

UNEPin suositusten mukaisesti. PSS ry toimittaa Suomen ympäristökeskukselle ja HELCOMille vuosittain monitorointitiedot rantojemme roskaantumisesta. Seurannat ovat HELCOM-sitoumusten edellyttämiä valtion virallisia toimenpiteitä meriroskatilanteen kartoittamiseksi.

PSS ry:n ympäristötiedotus- ja kasvatustoiminta tavoittaa yhdistyksen 13 500 jäsenen lisäksi laajalti muitakin kohderyhmiä kuin vesilläliikkujat. Esimerkiksi **Siisti Biitsi** -rantojensiivousohjelma ja sen oheen kehitetty peruskoulun kaikille luokka-asteille suunnattu vastikkeeton **Siisti Biitsi -kummikouluohjelma** tavoittavat laajalti kansalaisia, koululaisia, harrasteryhmiä ja yritysten työntekijöitä virkistyspäivän vietossa rantojensiivoustalkoiden merkeissä.

PSS ry osallistuu **kansainväliseen asiantuntijatyöhön** kiinteästi yhdessä kaikkien Pohjoismaiden kanssa (mm. **Nordic Coastal Clean up** -yhteenliittymä sekä **Nordic Civilsamhällsnätverk** -verkosto), sekä EU-työskentelyyn muun muassa **Helcomin** asiantuntijaverkoston jäsenenä (EN ML) sekä EU:n TG Litterin jäsenenä. PSS ry on myös jäsen **Clean Europe Network** -verkostossa, joka tähtää roskattomaan Eurooppaan.

PSS ry palvelee tiedotusvälineitä vesilläliikkumisen ja veneilyn ympäristöasioihin liittyvissä kysymyksissä. Yhdistyksen asiantuntijat ovat käytettävissä haastatteluihin ja artikkeleita sekä kuva- ja videomateriaalia toimitetaan säännöllisesti medialle ja aiheista kiinnostuneille. Lisäksi PSS ry tekee omia ympäristökasvatuksellisia viestintäkampanjoita. Viime vuosina yhdistys on nostanut esiin muun muassa tupakantumppien aiheuttamaa ongelmaa ja tietoisuutta roskien lähteistä. Yksi valtakunnallisesti tunnetuimpia kampanjoita on **Mahanpuruja muovista – Magknip av plast** -kampanja, jossa kaupunkien kaivonkansia merkitään värikkäillä tarroilla.

PSS ry tuo aktiivisesti esille myös kemikaalikuorman pienentämisen välttämättömyyttä vesillä liikuttaessa. Erityisesti herkäät sisävetemme kuormittuvat turhaan esimerkiksi harmaiden vesien ja eliönestomaalien tarpeettoman käytön vuoksi. Sekä yksin että yhdessä ympäristöhallinnon kanssa yhdistys järjestää tilaisuuksia, joissa kansalaisia neuvotaan toimimaan oikein nimenomaan vesiympäristö huomioiden. Vuosittain PSS ry järjestää kaksipäiväisen venesatamien pitäjille suunnatun koulutustapahtuman, jossa kerrotaan, miten veneilyssä ja veneiden huollossa sekä satamatoiminnoissa voidaan toimia turvallisesti ja ympäristöä kunnioittaen.

PSS ry oli mukana ohjausryhmässä **Saaristoasiain neuvottelukunnan** vuonna 2021 tekemässä selvityksessä Veneilyn talous- ja työllisyysvaikutuksista, jonka yksi päätulos veneilyn erittäin merkittävän positiivisen taloudellisen vaikutuksen lisäksi oli, että veneilijöille hyvät jätehuoltopalvelut ovat todella tärkeitä ja niiden toivotaan koko ajan kehittyvän. Tämä osoittaa, että vesilläliikkujat haluavat toimia vapaa-ajallaan yhtä vastuullisesti kuin kotonaan, ja että palvelujen tulee olla siellä, missä niitä tarvitaan.

PSS ry:n toiminnan painopisteet vuonna 2023

- Uuden, vuonna 2021 valmistuneen huoltoaluksemme myötä pystymme tarjoamaan Saimaan toiminta-alueemme kunnille mahdollisuutta korjata ja kohentaa kuntien omistamat retkisatamat turvallisiksi ja vastaamaan tämän päivän retkeilijöiden tarpeita.
- Laajennamme veneiden käymäläjätteiden tyhjennysverkostoa siellä, missä se on välttämätöntä. PSS ry:n imutyhjennysasemat sijoitetaan aina veneilyreittien kannalta keskeisiin kohteisiin, joissa ei muuten tyhjennysmahdollisuutta olisi. Kattavalla imutyhjennysverkostolla on merkittävä vaikutus erityisesti paikallisen rehevöitymisen vähenemiseen.
- Olemme aktiivisesti kehittämässä kiertotaloutta, esim. biojätteen ja muovin keräystä, myös saaristokohteissa. Etsimme ratkaisuja käymäläjätevesien paikalliseen käsittelyyn toimintamme hiilijalanjäljen pienentämiseksi.
- Siisti Biitsi -ohjelma täyttää vuonna 2023 10 vuotta. Lisäksi Siisti Biitsi - kummikouluohjelma tarjoaa kouluille roskaantumisasiheisiä opetusmateriaaleja suomeksi ja ruotsiksi. Kummikoulujen määrää on tarkoitus kasvattaa nykyisestä 25 vähintään viiden koulun vuositahtia valtakunnanlaajuisesti.
- Rantasiivousten tiimoilta yhteistyötä tehdään Nordic Coastal Clean Up - projektin jäsenmaiden eli Håll Sverige Rentin, Hold Norge Rentin, Hold Danmark Rentin, Arctic Marine Conservation Crewn (Islanti), Natur och Miljön (Ahvenanmaa), Ringrasin (Färösaaret) sekä CSRin (Grönlanti) kanssa. Siisti Biitsi on mukana myös maailmanlaajuisessa Ocean Conservancy -verkostossa.
- Yhdistyksen täysin aurinkosähköllä toimiva roskienkeruune Roska-Roope tulee ensi kaudellakin vierailemaan eri puolilla Suomea keräämässä pintaroskia ja nostamassa esiin vesistöjen roskaantumisongelmaa.
- PSS ry tuo aktiivisesti esille haitallisiin eliönestomaaleihin liittyvän lainsäädännön valmistelua ja aikataulua sekä vaihtoehtoisia menetelmiä veneen pohjien puhtaana pitämiseksi, jotta kemikaalirasitus Itämeressä sekä venesatamissa ja -telakoilla pienenesi. Käytännön toteuttajista rakennetaan yhteistyöverkostoa, jotta tiedonkulku sekä toimijoiden välillä että veneilijöiden suuntaan nopeatuisi.
- Roskaantumisongelmaan liittyy keskeisesti tiedon puute siitä, miten roskat kulkeutuvat kaupungeista vesistöihin. Jatkamme aktiivisesti kansalaisten valistamista Mahanpuruja muovista -kampanjalla.
- Vuoden 2023 viestinnässä tulemme panostamaan yhdistyksen tunnettuuden vahvistamiseen ja laajentamiseen myös sisävesillä ja nostamaan entistä vahvemmin PSS ry:n tarjoamat valtakunnalliset Roope-palvelut esiin kestävän vesistöretkeilyn takaamiseksi.
- Pohjanlahden toiminta-alueemme, joka sijaitsee mm. Merenkurkun saaristossa, jossa on Suomen ainoa kohde Unescon maailmanperintöluettelossa, tarvitsee uuden

huoltoaluksen, jotta työtä siellä voitaisiin jatkaa. Uuteen alukseen liittyvä varainhankinta on yksi toimintamme painopisteistä 2023-2024.

Millä tavoin Pidä Saaristo Siistinä ry:n työ tukee ympäristöhallinnolle asetettuja tavoitteita?

Luonnon monimuotoisuuden, vesien- ja merensuojelun, luonnonvarojen kestävästä käytöstä, ravinteiden kierrätyksen edistäminen ja luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksien sekä maisemanhoidon huomioonottamista tuomme esille paikallisella tasolla yhteistyökumppaneidemme kanssa jatkuvasti, ja olemme mukana edistämässä tätä ajattelua myös Pohjoismaisella ja EU:n tasolla verkostojemme kautta.

PSS ry:n toiminnassa **kiertotalousajattelu** on toimintaamme ohjaava määre, ja haemme jatkuvasti keinoja jätteen kierrätykseen ja uudelleen käyttöön. Olemme esimerkiksi jo viitenä kesänä järjestäneet lasikuituveneiden (end of life boats) kierrätyksen ja tuoneet pelkästään Saaristomeren alueelta lähes 200 venettä pois hapertumasta.

Itäisen Suomen elinvoiman vahvistaminen

Yhdistyksen Saimaan toiminta-alue kattaa lähes koko Itäisen Suomen. 80-luvun lopusta lähtien olemme olleet luomassa Päijänteelle ja Saimaalle ainutlaatuista retkisatamaverkostoa. Nykyisin toimintamme pääpaino Järvi-Suomessa on tuolloin rakennettujen retkisatamien kunnostus- ja huoltotyössä. Huoltamalla retkisatamia luomme edellytyksiä kestäväälle vesistömatkailulle, jolla on jatkuvasti suureneva merkitys alueelle- niin paikallisille ihmisille kuin matkailijoille. Uusimman tutkimustiedon (LUKE Luonnon virkistyskäyttö 2020-raportin) mukaan 57 % lähivirkistyksestä tapahtuu vesillä.

Maakuntien sekä kuntien yhtenä tavoitteena on luonnon virkistyskäytön lisääminen ja edistäminen. Luonnon virkistyskäytön, ulkoilun ja lähivirkistäytymisen yhteys terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen on tiedostettu. Luonnon virkistyskäyttöön perustuvalla matkailulla on erittäin merkittäviä sekä taloudellisia että työllistäviä vaikutuksia.

Pidä Saaristo Siistinä yhdistys olisikin nähtävä ympäristönsuojelutyön lisäksi myös ulkoilua, luonnon virkistyskäyttöä sekä luontomatkailua mahdollistavana ja edistävänä toimijana. Toiminnallamme on myös vahva yhteys kestävästä kehityksestä edistämiseen.

Pidä Saaristo Siistinä ry:n työ tukee monipuolisesti ympäristöhallinnolle asetettuja tavoitteita. Näihin tavoitteisiin pääseminen edellyttää kuitenkin konkreettista työtä ja työrahoitusta. Valtion tuki on Pidä Saaristo Siistinä ry:n työlle ensiarvoisen tärkeää. Toimintamme kulurakenne poikkeaa monista yhdistyksistä siinä, että käytännön työmme tekeminen saaristoalueilla on mahdollista ainoastaan toimivan alus- ja venekaluston ja niiden ammattitaitoisen miehistön avulla.

Lisäksi on tärkeää, että resurssimme riittävät siihen, että voimme osallistua ja antaa panoksemme kansallisten ja kansainvälisten asiantuntijafoorumien ja verkostojen työskentelyyn, sillä meillä on Suomen paras asiantuntemus maamme vesistöjen roskaantumisen tilasta ja keinoista, joilla siihen voidaan vaikuttaa.

Lisäksi tuomme vielä huomioon, että toimintamme Pohjanlahdella (Vaasa, Pietarsaari, Kokkola –alueella) on tällä hetkellä erittäin haasteellista asianmukaisen aluskaluston puuttuessa. Alueen pitkäaikainen, vanha huoltoalus Roope-Botnia (rak. 1994) poistettiin käytöstä jo syksyllä 2021, sen asuintiloissa ilmenneiden vaikeiden kosteus- ja sisäilmaongelmien vuoksi. Niitä ei aluksen pitkä ikä ja kunto huomioiden enää kannattanut ryhtyä korjaamaan, sillä korjaustoimenpiteet olisivat tulleet suhteettoman kalliiksi aluksen kokonaisarvo huomioiden.

Olemme menneen toimintakauden ajan käyttäneet alueen huoltotöissä Saimaalle rakennettua ja siellä ollutta Roope-Saimaa II:ta, mutta se ei rakenteeltaan ja kapasiteetiltaan sovi Pohjanlahden hyvin vaativiin meriolosuhteisiin. Väliaikaisena ratkaisuna olemme Roope-Saimaa II:n lisäksi vuokranneet kalustoa tarpeen mukaan, mutta sekään ei ole käytännöllinen eikä taloudellinen ratkaisu.

Toiminta-alueemme on Merenkurkun saaristossa, joka on Suomen ainoa luonnonperintökohde Unescon maailmanperintöluettelossa. Alueen herkkyyks ja erityispiirteet huomioiden on tärkeää kohdentaa kävijät huollettuihin retkisatamiin, joissa on riittävät palvelut roskaantumisen ja luonnon kulumisen estämiseksi (jätelaki §76).

Tekemämme selvityksen mukaan uuden, käyttöömme soveltuvan huoltoaluksen hinta on tällä hetkellä noin 1,3 milj. euroa. Hinta-arvio on täysin linjassa muiden saman kokoluokan huoltoalustemme hintojen kanssa. Nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa hinta tuskin tulee alenemaan, mutta olemme arvioineet, että selviydymme omarahoitusosuudesta riittävän pitkällä rahoitussuunnitelmalla (laina), mikäli saisimme eduskunnalta erillistä avustusta tämän aluksen rakentamiseen 500 000 euroa.

Olemme erittäin kiitollisia Suomen eduskunnalle ja kansanedustajien yhtenäiselle tahtotilalle, joka on mahdollistanut meille tämän kalliin, mutta arvokasta työtä tekevän kaluston uusimisen. Toivomme tämän tahtotilan ulottuvan vielä tämänkin välttämättömän huoltoaluksen rakentamiseen.